

Asuntotarjontatyöryhmä

29.1.2016



Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

1. Johdanto

Tähän ehdotukseen sisältyvät toimenpiteet saivat alkunsa valtion, Helsingin seudun kuntien ja Tampereen kaupungin asunto- ja kotouttamissektorien virkamiesten 3.11.2015 pidetyssä kokouksessa, jossa todettiin tarve tarkastella Euroopan ulkorajoilta käynnistyneen muuttoliikkeen vaikutuksia ja erityisesti moninkertaistuneen turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten määrän seurauksia Helsingin seudun ja muiden kasvukeskusten vuokra-asuntomarkkinoilla.

Työryhmä on yrittänyt tarkentaa arviota tarvittavasta vuokra-asuntojen lisätarpeesta, koska lisääntynyt turvapaikanhakijoiden määrä ei automaattisesti tarkoita vastaavaa lisäystä maahanmuutossa. Vain osa hakijoista tulee saamaan oleskeluluvan ja varsin huomattava määrä turvapaikanhakijoista on omatoimisesti ryhtynyt hakemaan paluumuuttoa.

Sisäministeriön arvion mukaan vuonna 2015 maahan saapuneesta 32 500 turvapaikanhakijasta arviolta 30–35 % saa oleskeluluvan kansainvälisen suojelun perusteella ja jää asumaan Suomeen. Tämä tarkoittaa noin 10 000 – 12 000 henkilöä, jotka vuoden 2016 aikana siirtyvät tavalla tai toisella jonkin kunnan asukkaaksi.

Hakijoista liki 3 000 on alaikäisiä, ilman huoltajaa tulleita hakijoita, joista lähes kaikki tulevat saamaan oleskeluluvan suojelun perusteella. Valtaosa heistä on 15 -17-vuotiaita nuoria, jotka luvan saatuaan tarvitsevat tuettua asumista esimerkiksi perheryhmäkodeissa tai kansanopistoissa. Työryhmä on tässä vaiheessa rajannut tämän ryhmän pois raportistaan ajanpuutteen ja asian erityisluonteen vuoksi.

Äkillinen maahanmuuttajien lisäys tulee näkymään vuokra-asuntomarkkinoilla ja riskinä on, että viime vuosina määrätietoisilla ponnistuksilla alenevaan suuntaan kasvukeskuksissa saatu asunnottomuus lähtee uudelleen nousuun. Maahanmuuton nopealla lisääntymisellä on myös vaikutuksensa asuinalueiden elämään ja integroinnin onnistumiseen.

Työryhmä on lyhyessä ajassa yrittänyt työstää ratkaisuja, joilla voitaisiin vastata kasvaneeseen asuntokysyntään.

Kartoitustyössä on arvioitu asuntopoliittisina keinoina valtion tukema vuokra-asuntotuotanto, tyhjinä olevien valtion tukemien vuokra-asuntojen käyttöönotto, olemassa olevan yksityisen vuokra-asuntokannan hyödyntäminen sekä väliaikaisratkaisuihin varautuminen. Lisäksi on arvioitu tarvittavia kotoutumistoimenpiteitä ja muuta tukea, jotta asunnon saavien asuminen tulee onnistumaan.

Pakolaisten ja laajemmin myös maahanmuuttajien kotoutumista voidaan pitää yksilöllisenä ja inhimillisenä prosessina, mutta se voidaan nähdä myös yhteiskunnallisena investointina, jonka tuloksena syntyy uutta osaamista, työpaikkoja ja yrityksiä, mikä vahvistaa kansantalouden tasolla työllisyyttä ja tuottavuutta.

Tavoitteeksi asetettiin, että työryhmä tekee ehdotuksensa tammikuun 2016 loppuun mennessä.

Johtuen työryhmän tiukasta aikataulusta useat ehdotuksistamme vaativat lisäselvityksiä ja valmistelutyön jatkamista.

Työryhmän puheenjohtajana on toiminut erityisasiantuntija Peter Fredriksson ympäristöministeriöstä ja ryhmän jäsenenä apulaiskaupunginjohtaja Anni Sinnemäki ja asunto-ohjelmapäällikkö Mari Randell Helsingin kaupungista, asuntopäällikkö Anne Savolainen Espoon kaupungista, perhepalvelujen johtaja Maritta Pesonen ja asumisen erityisasiantuntija Tomi Henriksson Vantaan kaupungista, erityisasiantuntija Mari Karsio KUUMA – asuntoryhmän puheenjohtajana, asuntojohtaja Auli Heinävä ja suunnittelupäällikkö Maritta Närhi Tampereen kaupungista, maahanmuuttopäällikkö Jaana Suokonautio Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta, projektipäällikkö Hanna Dhalmann Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta, kiinteistöpäällikkö Juha Niskanen Y-säätiöstä, erityisasiantuntija Tuula Tiainen ja hallitussihteeri Anu Gentz ympäristöministeriöstä, erityisasiantuntija Tarja Rantala työ- ja elinkeinoministeriöstä sekä ohjelmajohtaja Jari Karppinen (Asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpide-ohjelma). Työryhmän sihteerinä on toiminut projektijohtaja Sanna Meronen-Vilenius Uudet asunto- ja palveluratkaisut-hankkeesta. Työryhmä on pitänyt kolme kokousta.

2. Maahanmuutto, kiireellinen asunnontarve ja asunnottomuus

Vuoden 2015 aikana Suomi vastaanotti 32 500 turvapaikanhakijaa, mikä on kymmenkertainen määrä verrattuna edellisten vuosien keskimääräiseen hakijamäärään. (Maahanmuuttovirasto 2015). Sisäministeriön arvion mukaan hakijoista 30 – 35 %:lle eli noin 10 000 – 12 000 henkilölle myönnetään oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella ja kaksi kolmannesta palautetaan lähtömaihinsa tai osalle heistä myönnetään oleskelulupa muilla perusteilla. Viranomaiset ovat arvioineet, että kielteisen päätöksen saaneiden palauttaminen voi osoittautua haastavaksi ja Suomeen jää joukko ihmisiä, joilla ei ole oleskelulupaa eikä siten pääsyä julkisen järjestelmän palveluihin.

TAULUKKO 1. TURVAPAIKANHAKIJAT MAITTAIN VUONNA 2015 JA MYÖNTEISTEN OLESKELULUPAPÄÄTÖSTEN OSUUS, KESKIVÄRTÖ 2011–2014.

Maa	Turvapaikanhakijoita 2015	Myönteisten päätösten osuus	Arvio oleskeluluvan saavista	Arvio perheen yhdistämisten kautta tulevista	Yhteensä
Irak	20495	18 %*	3690	1850	5540
Afganistan	5241	60 %	3150	1580	4730
Somalia	1981	64 %	1270	640	1910
Syyria	879	74 %	660	330	990
Albania	762	1 %	10	10	20
Muut	3189	25 %	810	410	1220
Yhteensä	32547	n. 40 %	9590	4820	14410

Lähde: Maahanmuuttovirasto, * vuonna 2015

Vuoden 2015 aikana turvapaikanhakijoita saapui eniten syyskuussa ja määrät pienenevät vuoden loppua kohden. Tilanne konfliktialueilla ei ole kuitenkaan oleellisesti muuttunut ja pakolaisia saapuu edelleenkin mm. Välimeren yli ja Balkanin reittiä pitkin suuria määriä. On lähes mahdotonta arvioida missä määrin hakijoita saapuu vuoden 2016 aikana; tällä hetkellä sisäministeriön arviot liikkuvat 15 000 – 20 000 hakijan paikkeilla.

Turvapaikkamenettelyn lisäksi Suomeen myönnetään oleskelulupia kansainvälisen suojelun perusteella myös ns. kiintiöpakolaisille, jotka tulevat Suomeen YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) uudelleensijoittamisohjelman puitteissa. Vuosina 2014 – 2015 kiintiö oli poikkeuksellisesti 1 050, vuodelle 2016 kiintiön suuruus on palautettu 750 henkilöön. Kansainvälisen suojelun ohella yleisimpiä syitä Suomeen muutolle ovat perhesiteet, opiskelu ja työ.

Peruste	Lukumäärä
Perhesyyt	6 036
Opiskelu	5 869
Työ	5 436
Kansainvälinen suojelu	1 628
Kiintiöpakolaiset	1 034
Muut	462
Paluumuutto	244
Yhteensä	20 709

Taulukko 2. Myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneet vuonna 2015.

Kotoutumislain mukaan työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneen henkilön kuntaan ohjaamisesta. Ministeriön tavoitteena on, että ELY-keskukset sopivat etukäteen kuntien kanssa paikoista, jotta asunnot ja kotoutumista edistävät palvelut voitaisiin taata uusille kuntalaisille. Koska etukäteen sovittuja kuntapaikkoja on ollut jo ennen vuotta 2015 tarpeeseen nähden liian vähän, vastaanottokeskukset ovat avustaneet oleskeluluvan saaneita muuttamaan sinne, mistä asuinpaikka on löytynyt.

Kun turvapaikanhakija saa oleskeluluvan, hänellä on 1- 2 kuukautta aikaa muuttaa pois vastaanottokeskuksesta. Kuntapaikkojen vähyyden vuoksi valtaosa (80 %) on muuttanut pois vastaanottokeskuksen henkilöstön avustuksella. Vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijä on avustanut asunnon etsimisessä ja vuokrasopimuksen solmimisessa.

Vastaanottokeskukset ovat voineet myös maksaa vuokratarkuita vuokranantajille. Etukäteen sovitut kuntapaikat on puolestaan osoitettu kiintiöpakolaisille ja niille luvan saaneille, jotka eivät omin avuin löydä asuntoa. Tällaisia ovat haavoittuvassa asemassa olevat kuten vammaiset, sairaat, luku- ja kirjoitustaidottomat ja yksinhuoltajat.

Maahanmuuttoviranomaisten mukaan merkittävä osa, yli 50 % vastaanottokeskuksesta lähteneistä on muuttanut pääkaupunkiseudulle tai maakuntien kasvukeskuksiin kuten Tampereelle, Turkuun ja Ouluun.

TAULUKKO 3. ARVIO OLESKELULUVAN SAANEIDEN TURVAPAIKANHAKIJOIDEN JA PERHEENJÄSENTEN MUUTTAJAMÄÄRISTÄ VASTAANOTTOKESKUKSISTA KUNTIIN.

Kunta	Osuus	2015 tulleet	Skenaario 1	Skenaario 2
Helsinki	22 %	3110	1940	970
Espoo	10 %	1450	900	450
Vantaa	9 %	1230	770	380
Tampere	9 %	1330	830	410
Turku	8 %	1160	720	360
Oulu	7 %	1050	650	320
Muut	35 %	5030	3140	1570
Yhteensä	100 %	14360	8950	4460

Lähde: TEM, PTT.

Tämän mukaan pääkaupunkiseudulle on muuttanut vuonna 2015 oleskeluluvan saaneita ja heidän perheen yhdistämistensä seurauksena 5 790 henkeä, tai 41 prosenttia kaikista muuttajista. Skenaario 1 esittää muuttajien määriä, jos turvapaikanhakijoita tulee 20000 vuodessa. Tämän skenaarion mukaan pääkaupunkiseudulle tulisi noin 3600 uutta asukasta vuodessa.

Suomen muuttavat ovat pääosin nuorta työ- ja lisääntymisikäistä väestöä. Vuonna 2015 tulleista turvapaikanhakijoista noin 80 % on työikäisiä ja 80 prosenttia yksin tulleita miehiä. Esimerkiksi asumisen tulevia tarpeita ajatellen nuorten miesten yliedustus merkitsee sitä, että perheellistymistä tapahtuu muutamien vuosien viiveellä joko perheen yhdistymisten tai avioitumisen kautta.

Itsenäisten tai omatoimisten muuttojen suuntautuminen sukulaisten ja tuttavien luon suurimpiin kaupunkeihin voi aiheuttaa esimerkiksi pääkaupunkiseudulla lisää asunnottomuutta.

Yli vuoden mittaisen oleskeluluvan saaneet ovat valtion tukeman vuokra-asunnon hakijoina yhtäläisessä asemassa kuin muut asumisen kiireellisyystarpeen suhteen samanlaisessa tilanteessa olevat hakijat. Kireillä asuntomarkkinoilla vuokra-asuntojen äkillinen kysyntäpiikki saattaa aiheuttaa vaikeimmassa asemassa olevien asuinolojen heikentymistä joko ahtaasti asumisena tai asunnottomuutena.

Vuonna 2014 Suomessa oli 7 100 yksinelävää asunnottomia ja 420 asunnottomia perhettä. Tästä joukosta oli maahanmuuttajataustaisia yksineläviä 1482 (21 % kaikista) ja perheitä 226 (54 % kaikista). Lähes kaikki sijoituivat pääkaupunkiseudulle. Asunnottomiin luetaan ulkona, erilaisissa tilapäissuojissa ja yömajoissa olevat sekä laitoksissa asunnon puutteen vuoksi asuvat. Myös vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa, luetaan asunnottomiksi. Lisäksi asunnottomiksi luetaan tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asustavat ja kiertelevät.

3. Työryhmän ehdotukset

MONIPUOLISILLA RATKAISUILLA LISÄÄ ASUNTOJA

Valtion tukemien vuokra-asuntojen tarjonta on pääkaupunkiseudulla ja muissa kasvukeskuksissa riittämätöntä. ARA-asuntojen kysyntä on näillä alueilla jo pitkään ylittänyt asuntojen tarjonnan. Tuoreimman ARA-tilaston (15.11.2015) mukaan pääkaupunkiseudun ARA- asuntojen hakijoita oli 39 469, joista erittäin kiireellisessä asunnon tarpeessa oli 35.4 % eli 13 975 hakijaa.

Valtion ja Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun kaupunkiseutujen kanssa ollaan parhaillaan uusimassa MAL – sopimuksia (2016 – 2019), joissa sovitaan asuntotuotannosta ja maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisesta.

Koska asuntojen uustuotannolla ei ehditä lyhyellä aikavälillä reagoida oleskelulupia saavien turvapaikanhakijoiden synnyttämään äkilliseen kysyntäpiikkiin, tavoitteena on yrittää hyödyntää olemassa olevaa asuntokantaa pääkaupunkiseudulla ja muissa kasvukeskuksissa ja saada yksityiset vuokranantajat tarjoamaan asuntojaan välivuokrattavaksi yleishyödyllisen organisaation kautta kiireellisessä asunnon tarpeessa oleville. Välivuokraus ei lisää kokonaisasuntokantaa, mutta kohdentaa vuokra-asuntokantaa enemmän kiireellisimmässä asunnon tarpeessa oleville. Tämän lisäksi asuntojen vuokraaminen normaalista asuntokannasta, eri puolilta asuntomarkkinoita, tukee ihmisten luonnollista integroitumista arkielämään.

ARA-asuntoja on tyhjänä tällä hetkellä lähinnä väestötappiopaikkakunnilla, yhteensä noin 7200. Niistä noin 2000–2500 arvioidaan olevan sellaisia, että niitä voitaisiin käyttää oleskeluluvan saaneiden koteina. Tyhjiä ARA-asuntoja ei käytännössä ole pääkaupunkiseudulla eikä Tampereella. Oulussa, Jyväskylässä ja Vaasassa on ARA-asuntoja suhteellisen paljon tyhjillään verrattuna muihin kasvukeskuksiin. Määrällisesti eniten tyhjiä asuntoja on Rovaniemellä, Kemissä, Kouvolassa ja Salossa.

Ehdotus 1. Tavoitteena normaalin ja itsenäisen asuminen edistäminen

Oleskeluluvan kansainvälisen suojelun perusteella saaneiden asumisen järjestämisen tavoitteena on turvata mahdollisimman pitkälle normaali asuminen, asuntojen hajautettu sijoittaminen sekä monipuolinen asukasrakenne. Asumisen järjestämistä tuetaan osana kotoutumisprosessia ja siten tuetaan oleskeluluvan saaneiden elämänhallinnan onnistumista.

Valtion tukemien vuokra-asuntojen asukasvalinnan lähtökohtana on, että asunnot osoitetaan hakijan taustasta riippumatta eniten tarvitseville ruokakunnille ja samalla pyritään vuokratalon monipuoliseen asukasrakenteeseen ja sosiaalisesti tasapainoiseen asuinalueeseen.

Valtion tukemien vuokra-asuntojen asukasvalinnassa tulee välttää segregatiota synnyttäviä ratkaisuja. Kuntayhtiöiden lisäksi tulee varmistaa kaikkien yleishyödyllisten yhtiöiden asukasvalinnan toteutuminen uudessa asuntopoliittisessa tilanteessa.

Ehdotus 2. Riittävä asuntotuotannon taso turvattava ja huolehdittava asumisessaan erityistä tukea tarvitsevien asuntotarpeesta

Tavoitteena on, että valtion ja kuntien välille solmitaan MAL- sopimukset vuosille 2016 – 2019 siten, että ne tukevat asuntotuotantotavoitteen saavuttamista ja maankäytön, asumisen ja liikenteen tavoitteiden yhteensovittamista.

Valtio tukee asunnottomuuden hoitamista rahoittamalla asuntojen hankintaa vanhasta asuntokannasta. Rahoitus tapahtuu joko Raha-automaattiyhdistyksen osoittamalla 50 %:n avustuksella tai ARA:n osoittamalla 100 %:n rahoituksella siten, että korkotukilainan osuus on 95 % ja investointiavustuksen osuus max 10 %. Pakolaiset ja heihin rinnastettavat henkilöt luetaan kuuluviksi erityisryhmiin.

Tavoitteena on, että valtion ja kuntien välille solmitaan asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn keskittyvät sopimukset. Sopimuksissa määritellään konkreettiset toimenpiteet asunnottomuuden hoitamiseksi.

Ympäristöministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö käynnistävät yhteistyössä pilottihankkeen, jossa Etelä-Suomen 2-3 keskisuudessa vastaanottokeskuskaupungissa hankitaan vuokra-asuntoja oleskeluluvan saaneille edellyttäen, että kaupungit, paikalliset elinkeino- ja yrittäjäresurssit ja oppilaitosten osaaminen sekä asuminen organisoidaan kotoutumisohjelmien tueksi.

Edistetään rakennus- ja kokeiluhankkeita, kuten esimerkiksi toimistorakennusten muuttamista edullisiksi asuinkohteiksi sekä kimppa- ja yhteisöasumisen muotoja. Lisäksi tuetaan asuntojen omatoimisia korjausprojekteja, joissa asunnontarvitsijat voivat itse osallistua korjaustyöhön omaa taitotasoaan vastaavasti ja osana koulutusta tai työllistämistoimia.

Ehdotus 3. Tehostetaan valtion tukeman vuokra-asuntokannan hyödyntämistä

Tuoreen ARA-asuntomarkkinakyselyn (7.1.2016) mukaan vähintään 2 kuukautta tyhjillään olleita ARA- vuokra-asuntoja on koko maassa 7 268, joista vastaanottokeskuksen käytössä on 663 asuntoa ja kuntapaikan saaneille pakolaisille on vuokrattu suoraan 326 asuntoa. Kyselyn mukaan yhteensä 57 kuntaa (271 kunnasta) on vastannut olevansa halukas osoittamaan tyhjät ARA-asunnot oleskeluluvan saaneiden käyttöön.

Jatketaan tyhjien ARA-asuntojen selvitysprojektia tavoitteena se, että vuoden 2016 loppuun mennessä mahdollisimman moni sellainen vastaanottokeskuspaikkakunnalla sijaitseva, joukkoliikenneyhteyksillä ja kohtuullisella palvelutasolla varustettu, tyhjänä oleva vuokra-asuntokohde saadaan turvapaikanhakijoiden tai oleskeluluvan saaneiden asuntokäyttöön.

Ehdotus 4. Käynnistetään yleishyödyllinen vuokra-asunnon välivuokraus

Välivuokrauksessa yksityinen asunnon omistaja vuokraa asunnon yleishyödylliselle organisaatiolle (esim. Y-Säätiö), joka jälleenvuokraa asunnot edelleen asunnottomille. Kokonaisuuteen sisällytetään tukipalvelumalli, jolla varmistetaan tukea tarvitsevan asukkaan asumisen onnistuminen.

Tukipalvelu tulee välivuokrausmenettelyyn lähtevän kunnan maksettavaksi. Vastaanottokeskus voi tukea oleskeluluvan saaneen itsenäistä ja avustettua muuttoa omalle tai läheiselle ELY- keskusalueelle myöntämällä täydentävänä vastaanottorahana enintään kahden kuukauden vuokran ja vuokravakuuden asuntoon, jonka vuokra ei voi ylittää sijaintikunnan kohtuullisen vuokran toimeentulotukirajoja.

Hankkeessa etsitään keinoja, joilla yksityiset tai institutionaaliset vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen omistajat olisivat valmiita vuokraamaan asuntojaan asunnottomille nuorille ja heidän muodostamilleen yhteisöille. Kyse on molemminpuolisten hyötyjen kohtaamista, jossa asunnontarvitsijan intressissä on turvallinen ja kohtuuvuokrainen asuminen ja vuokranantajan intressissä vuokranmaksun varmuus ja huoneiston kunnan säilyminen pitkäaikaisessakin vuokrasuhteessa.

Ympäristöministeriön aloitteesta käynnistetään 1.5.2016 alkaen yksityisten henkilöiden omistamia vuokra-asuntoja ja muuta vuokra-asuntotarjontaa hyödyntävä seudullinen, julkinen välivuokraustoiminta Y-Säätiön, kiinnostuneiden kaupunkien ja asumisen tukipalveluja tuottavien organisaatioiden yhteistyönä. Hankesuunnitelma valmistuu 1.3.2016 mennessä.

Valtiovalta avustaa välivuokraustoimintaa ohjaamalla toiminnan käynnistämisvaiheessa tukea markkinointi- ja kehittämis-kuluihin.

Välivuokraukseen voi liittyä myös asuntojen ostaminen, jolloin ARA voi valtion talousarvion puitteissa myöntää hankintalainoitusta ja investointiavustuksia hankkeille (ks. ehdotus nro 2), jotka tarjoavat asuntoja erittäin kiireellisessä asunnon tarpeessa oleville erityisryhmille mukaan lukien oleskeluluvan kansainvälisen suojelun perusteella saaneet.

Valtio selvittää mahdollisuudet myöntää yksityiselle vuokranantajalle tai välivuokrausta harjoittavalle yleishyödylliselle yhteisölle taloudellisia kannustimia, mikäli asunto vuokrataan asunnottomalle maahanmuuttajalle tai nuorelle olennaisesti markkinavuokraa alemmalla hinnalla.

Ehdotus 5. Asuinalueiden monipuolinen kehittäminen

Maahanmuuttajien määrästä on viime vuosina tullut yksi peruste asuinalueiden muuttoliikettä ja sosiaalista toimivuutta arvioitaessa. Joidenkin tutkimusten mukaan alueiden sosio-ekonominen eriytyminen on viime aikoina huomattavasti kiihtynyt, ja erot huono- ja hyväosaisten alueiden välillä ovat suuria. Toisaalta kaupunkisuunnittelussa, asuntoalueiden rakentamisessa ja asukasvalinnassa noudatettu monipuolisen asukasrakenteen politiikka on ehkäissyt alueellisen ja sosiaalisen syrjäytymisen vakavimmat ilmiöt.

Ympäristöministeriö käynnistää vuoden 2016 aikana yhdessä kiinnostuneiden kaupunkien, kiinteistö- ja vuokratulo-omistajien sekä kaupallisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tutkimus- ja kehityshankkeen, jossa tunnistetaan, kokeillaan ja uudistetaan keinoja integroinnin onnistumiseksi ja sosiaalisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja ekologisesti elinvoimaisten kaupunginosien aikaansaamiseksi.

Ehdotus 6. Varaudutaan väliaikaisratkaisuihin

Mikäli kaikista edellä mainituista aloitteista huolimatta ei kyetä organisoimaan riittävästi vuokra-asuntoja ja siihen liittyvää tukea, on varauduttava siihen, että tarvitaan mahdollisesti aika nopeallakin aikataululla erilaisia väliaikais- ja kriisiratkaisuja, jotka ovat usein kalliita ja jotka helposti jäävät käyttöön tarkoitettua pitemmäksi ajaksi.

Vastaanottokeskuksina toimii käyttötarkoituksiltaan, varustetasoltaan ja yleiseltä kunnoltaan hyvin kirjava joukko rakennuksia: toimisto- ja teollisuustiloja, kouluja ja oppilaitoksia, sosiaalitoimen palvelutiloja. Pääsääntöisesti näitä tiloja ei voida käyttää pysyvässä asuntotarkoituksessa.

Rakennuksen käyttötarkoituksen muutos tilapäiseenkin asumiseen edellyttää rakennuslupaa. Lähtökohtana on se, että luvanhakijan tehtävänä on vakuuttaa viranomaisen siitä, että kyse on max 5vuotta kestävästä tilanteesta.

Julkisuudessa on ehdotettu myös konttien käyttöä väliaikaiseen asumiseen. Kaupunkimaisessa konttiasumisessa on kyse yhden tai useamman asuinmodulin yhteen kytketyistä, normivarustetason sisältävistä, tilapäisesti sijoitettavista, arkkitehtuuriltaan muokattavissa olevista asuntoratkaisuista. Haasteena ovat kuitenkin lähes samat asiat kuin uudisrakentamisessa: sopivat tontit, kiinnittyminen kaupunkirakenteeseen, poikkeusluvut tontin käyttötarkoituksesta, valitukset ja kaiken tämän seurauksena hankkeiden kustannusten nousu ja aikataulujen venyminen.

Ympäristöministeriö, maahanmuuttovirasto ja TEM yhteistyössä kaupunkien, vastaanottokeskusten ylläpitäjien ja kiinteistöjen omistajien kanssa selvittävät mahdollisimman tarkoituksenmukaiset kiinteistöt mahdollisen tilapäisen asumisen kohteiksi.

ASUMINEN OSANA MONIALAISTA KOTOUTTAMISTA

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan.

Maahanmuuttajalla on oikeus suunnitelmaan jos hän on työtön työnhakija tai suunnitelmaa tarvitaan muuten kotoutumisen edistämiseen. Suunnitelman laatii joko kunta tai työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto) yhdessä asiakkaan kanssa. TE-toimisto sopii maahanmuuttajan kanssa koulutuksesta ja työnhausta, kunta kotoutumista ja työllistymistä edistävistä kunnan palveluista. Asumisen järjestämistä ei ole yksilöity lainsäädännössä, joten siitä tulee erikseen sopia kunnan kanssa.

Tukeminen asumisen järjestämisessä voi tarkoittaa esimerkiksi apua asunnon ja asumisen tukien hakemisessa, akuutin majoituksen tai tuetun asumisen järjestämistä, vuokravelan maksusuunnitelmaa, asumisohjaajan tai -neuvojan palveluja sekä toimeentuloon ja talouteen liittyvää neuvontaa.

Asumisen onnistumista turvaavia palveluja on kehitetty monipuolisesti ja osaaminen palvelujen tuottamiseen on olemassa. Olennaista on, että palvelupolut toteutetaan monialaisesti asiakastarpeen mukaan ja turvataan tukihenkilöstön asianmukainen koulutus ja osaaminen. Uuden sosiaalihuoltolain mukaan erityistä tukea tarvitsevalle nimetään omatyöntekijä, joka on kokonaisvastuussa palvelukokonaisuudesta ja tilanteen seurannasta.

Ehdotus 7. Asuminen tukemaan yksilöllisiä kotoutumispolkuja

Asunnottoman tai asunnottomuuden uhkaaman maahanmuuttajan tilanteeseen ja tarpeisiin rakennetaan moniammatillisella yhteistyöllä kokonaisvaltainen polku, jossa tarvitsija saa oikea-aikaista ja omaan tilanteeseensa sopivaa tukea.

Kotouttamisen onnistuminen edellyttää asiakaslähtöisten asumisen tukipalvelujen järjestämistä asukkaille. Palvelut tuotetaan tiiviissä yhteistyössä kaupungin eri toimijoiden, palveluntuottajien ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Asumisneuvonta on todettu toimivaksi ja kustannustehokkaaksi tavaksi puuttua hyvissä ajoin asumisen ongelmiin, tukea arjessa selviytymistä, ehkäistä naapurustolle aiheutuvia häiriöitä ja tätä kautta myös ehkäistä asunnottomuutta.

Mikäli maahanmuuttaja on asunnoton tai uhkaa joutua asunnottomaksi hänen asumistilanteensa ja käynnistettävät toimenpiteet asumisen turvaamiseksi kirjataan kunnan ja TE-toimiston yhdessä maahanmuuttajan kanssa laatimaan kotoutumissuunnitelmaan, tarvittaessa hänelle osoitetaan myös omatyöntekijä. Erityisesti huomioidaan yksinhuoltajien, traumatisoituneiden ja mielenterveys- ja päihdeongelmaisten palvelutarpeet.

Turvataan, että vastaanottokeskuksissa olevien turvapaikanhakijoiden, ammattihenkilöstön ja oleskeluluvan saaneiden käytettävissä on monikielinen, linkitetty tieto tarjolla olevista asuntovaihtoehdoista, niiden ehdoista, saatavuudesta ja hakumahdollisuuksista (infopankki.fi).

Kevään 2016 aikana järjestetään 3-4 suurimmassa pääkaupunkiseudun vastaanottokeskuksessa kohdennettuja neuvontatilaisuuksia asumisasioista yhteistyössä taustayhteisöjen kanssa kuten Helsingin sote-viraston maahanmuuttoyksikkö, Moniheli ry, Pakolaisapu, kaupunkien asumisneuvojat, Me-säätiön maahanmuuttajanuorten hanke, Y-Säätiö, PKS-ohjaamoiden asumiskoordinaattorit, Sininauhan Pop Up-hanke, NAL-paikallisyhdistykset ja Nuorisosäätiö.

Asumisneuvonnan tukemista jatketaan ja ARA ottaa vuosien 2017 - 2019 asumisneuvonta-avustuksen jaossa huomioon myös oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden asumisneuvontaan kohdistuvat hankkeet.